

Moderne tijd

Een bewering:

In de negentiende eeuw heeft de Industriële Revolutie de democratisering bevorderd.

- 4p 14 Noem twee gevolgen van de Industriële Revolutie voor de arbeiders en geef bij elk gevolg aan, waardoor dit de democratisering bevorderde.

Gebruik bron 6.

Bij deze bron passen de volgende beweringen:

- 1 Er bestaat waarschijnlijk een verband tussen de situatie in de bron en de industrialisatie van Arnhem.
- 2 Deze bron past bij een discussie die in de negentiende eeuw gevoerd werd.
- 3 Deze bron sluit aan bij de belangen van de welgestelden in die tijd.

- 3p 15 Ondersteun elke bewering met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 7.

Met deze tabel kun je een kenmerkend aspect van de negentiende eeuw **en** een kenmerkend aspect van de twintigste eeuw illustreren.

- 4p 16 Noem beide kenmerkende aspecten en maak telkens met een gegeven uit de tabel duidelijk waardoor dit kenmerkend aspect geïllustreerd wordt.

De Frans-Duitse oorlog van 1870-1871 werd door een historicus "de moeder van de Eerste Wereldoorlog" genoemd.

- 1p 17 Geef aan wat met deze uitspraak bedoeld werd.

Hieronder staan vier begrippen uit de Duitse geschiedenis (1 tot en met 4) in chronologische volgorde:

- 1 De Slag bij de Marne
- 2 De Rijkscultuurkamer
- 3 De Conferentie van München
- 4 Operatie Barbarossa (de Duitse inval in de Sovjet-Unie).

De volgende vijf gebeurtenissen (a tot en met e) houden verband met deze begrippen:

- a De Wannseeconferentie wordt gehouden.
- b Duitse schrijvers richtten in Parijs het *Pariser Tageblatt* op.
- c Duitsland bezette het Sudetenland (Tsjechoslowakije).
- d Duitsland ging een vloot bouwen om kolonies te verwerven.
- e Het Duitse leger raakte verstrikt in een loopgravenoorlog.

- 2p 18 Maak de juiste combinaties van begrip en daarbij passende gebeurtenis. Noteer alleen de cijfers en de daarbij passende letters. Let op! Er blijft één gebeurtenis over.

Gebruik bron 8.

Deze prentbriefkaart is een voorbeeld van politieke propaganda.

- 3p 19 Toon dit aan door aan te geven:
- met een verwijzing naar de bron, welk politiek doel de maker van deze prentbriefkaart heeft en
 - welk gevolg de politieke boodschap van deze prentbriefkaart had voor het buitenlands beleid van Groot-Brittannië.

De parlementaire democratie in de Republiek van Weimar kreeg te maken met grote problemen die in de ogen van veel Duitsers onvoldoende werden opgelost.

- 4p 20 Noem twee van die problemen en geef bij elk probleem aan, welke belofte de NSDAP hierover deed.

Gebruik bron 9.

Bij deze bron passen twee uitspraken:

- 1 Jordaan schrijft deze tekst bij een prent met als titel *Gelijkgeschakeld*, wat overeenkomt met het begrip 'nazificeren'.
- 2 Met dit fragment kun je 'de rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen' laten zien.

- 2p 21 Ondersteun elke uitspraak met een verwijzing naar de bron.

Hieronder staan vier uitspraken van Amerikaanse presidenten die een rol speelden in de Koude Oorlog (1 tot en met 4):

- 1 Meneer Gorbatsjov, haal deze Muur naar beneden.
- 2 In dit opzicht dragen kernraketten in Cuba bij aan een duidelijk en al bestaand gevaar.
- 3 Op 26 juni beval ik, deze geïmproviseerde luchtbrug op volle sterkte te organiseren en alle vliegtuigen waarover ons Europees commando beschikte ervoor in te zetten. Op deze wijze hoopten wij Berlijn te kunnen blijven voeden tot de diplomatieke impasse voorbij was.
- 4 De Verenigde Staten zien de ontwikkelingen in Hongarije als een hernieuwde uiting van een intens verlangen naar vrijheid van het Hongaarse volk. Hun eisen (...) passen binnen het raamwerk van mensenrechten waar iedereen recht op heeft.

Hieronder staan vijf Amerikaanse presidenten (a tot en met e):

- a Harry S. Truman (president van 1945-1953)
- b Dwight D. Eisenhower (president van 1953-1961)
- c John F. Kennedy (president van 1961-1963)
- d Richard M. Nixon (president van 1969-1974)
- e Ronald W. Reagan (president van 1981-1989)

- 2p 22 Maak de juiste combinaties van uitspraak en de president die deze uitspraak deed. Noteer alleen de cijfers en letters. Let op! Er blijft één president over.

Gebruik bron 10.

Fritz Behrendt geeft hier een mening weer over de sovjetleiders die de Hongaarse Opstand hebben beëindigd.

- 4p **23** Leg met twee verwijzingen naar de prent uit welke mening dat is.

Gebruik bron 11.

Een interpretatie:

Gromyko geeft hier een weergave van de Praagse Lente die past bij zijn achtergrond.

- 3p **24** Licht dit toe door aan te geven dat:
- met twee verwijzingen naar de bron zijn weergave van de Praagse Lente eenzijdig is en
 - deze eenzijdige weergave verklaard kan worden uit de functie die Gromyko in 1968 had.

Gebruik bron 11.

Een bewering:

In dit fragment rechtvaardigt Gromyko de Brezjnev-doctrine.

- 2p **25** Geef een omschrijving van de Brezjnev-doctrine en toon aan dat de bewering juist is.

Gebruik bron 12.

In dit fragment kondigt president Reagan een nieuwe ronde in de wapenwedloop aan.

- 3p **26** Licht dit toe door:
- het programma te noemen waarnaar Reagan verwijst en
 - een reden te noemen waarom de Sovjet-Unie zich door dit programma bedreigd voelde en
 - een reden te noemen waardoor een deel van de bevolking in het Westen zich ook bedreigd voelde door de plannen van Reagan.

Twee gegevens over Nederland in 1964:

1 De lonen stegen in dat jaar met 17,6%.

2 De kosten van levensonderhoud stegen in dat jaar met 6%.

- 2p **27** Geef aan welk kenmerkend aspect van de jaren zestig van de twintigste eeuw door het combineren van deze gegevens geïllustreerd kan worden.

Moderne tijd

bron 6

In 1871 brengt de Geneeskundige Raad van de gemeente Arnhem in opdracht van de gemeenteraad een verslag uit over de kwaliteit van woningen in Arnhem:

De Putstraat, die achter de Klarendalse Singel¹⁾ ligt, is vijf meter breed en heeft stoepen die dienen als afvoergoten in de richting van de Klarendalse Singel. De meeste huizen aan de Putstraat zijn redelijk goed, maar die in de steegjes eromheen zijn zeer slecht. Speciale vermelding verdient de zogenaamde Putsteeg, die geen bestrating heeft en waar een diep karrespoor doorheen loopt. In die steeg staan twee huisjes, die ongeveer dertig centimeter onder het straatniveau liggen en waar bij slecht weer al het vieze water van de hele straat in loopt.

noot 1 In de Klarendalse Singel woonden de meer welgestelde inwoners van Arnhem.

bron 7

Een tabel met bevolkingsgegevens:

Europeanen in Indonesië 1870-1960
(in duizendtallen)

jaar	1870	1880	1900	1905	1920	1930	1940	1950	1955	1960
aantal	44	57	91	95	168	240	300	135	86	0

bron 8

Kort na 1900 wordt deze Duitse prentbriefkaart verspreid:

Vertaling van de tekst linksonder:

De eerste uitspraak van de keizer in de nieuwe eeuw: "Zoals mijn grootvader het heeft gedaan voor het leger, zo zal ik op vergelijkbare wijze vastberaden doorgaan met de vernieuwing van mijn marine en deze vernieuwing tot een goed einde brengen."

Toelichting:

Tussen de marineschepen is keizer Wilhelm II afgebeeld.

bron 9

Op 5 mei 1945 verschijnt een speciale uitgave van het weekblad de Groene Amsterdammer met als titel: *Nachtmerrie over Nederland: een herinneringsalbum, 1940-1945*. In deze uitgave zijn prenten verzameld van politiek tekenaar Leo Jordaan. In een bijschrift schrijft Jordaan:

"De bladen mogen dît niet, de bladen mogen dât niet, de bladen moeten dît, de bladen moeten dât", zo kwamen, aanvankelijk nu en dan, ten slotte vrijwel dagelijks, de snauwende bevelen uit Den Haag. De ene keer waren het doortrapt-gemene bevelen (Duitse artikelen moesten als eigen artikelen worden geplaatst), de andere keer waren ze bespottelijk (geen sterretjes meer tussen alinea's, want... er komt een ster voor in de vlag van de Sovjet-Unie), maar de *Feldwebel* (een Duitse sergeant) die de redacties toebeet, eiste nakoming, want anders...

bron 10

In november 1956 maakt Fritz Behrendt deze prent voor een Nederlandse krant met als ondertitel "Marxisten":

Toelichting:

Door het raam is een tank en het silhouet van Boedapest te zien.

De vier mannen in het midden zijn hoge partijleiders van de Sovjet-Unie.

bron 11

Andrej Gromyko, in 1968 minister van buitenlandse zaken van de Sovjet-Unie, schrijft in 1989 over de Praagse Lente:

Ik herinner me de aankomst in Moskou van de officiële Tsjechoslowaakse delegatie onder leiding van de toenmalige eerste secretaris van het Centraal Comité van de Communistische Partij van Tsjechoslowakije, Dubček. Dubčeks toespraak namens de Tsjechische delegatie maakte een vreemde indruk. Hij veroordeelde de contrarevolutie, maar op de vraag hoe aan de ontstane situatie het hoofd geboden kon worden, had hij niets verstandigs te melden. Het was een speech die bol stond van de onwetendheid en die gespeend was van elke realiteitszin. Vanzelfsprekend kon Dubček niet op zijn post blijven, want hij miste het noodzakelijke gezag om orde op zaken te stellen. De Tsjechische bevolking heeft de zekerheid verkregen dat het land op het juiste pad van de socialistische opbouw zou blijven. Dit geschiedt in stevige vriendschap met de Sovjet-Unie en de overige socialistische landen, waarbij de strijd voor de vrede in zijn buitenlands beleid wordt voortgezet.

bron 12

Een fragment uit een televisietoespraak van president Reagan uit 1983:

Wat zou er gebeuren als vrije volken veilig konden leven in de wetenschap dat hun veiligheid niet gebaseerd is op de dreiging van een directe Amerikaanse vergelding om een Sovjetaanval af te schrikken? Wat zou er gebeuren als we strategische intercontinentale raketten zouden kunnen onderscheppen en vernietigen voordat ze ons grondgebied of dat van onze bondgenoten raken? Ik weet dat dit een formidabele technische opgave is (...). Toch is de huidige technologie zover, dat het redelijk is dat wij hiermee beginnen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.